

nijvertijd

Beste donateurs, vrienden en relaties,

Inmiddels zijn we misschien een beetje gewend aan de beperkingen als gevolg van de corona-crisis maar veel is niet doorgestaan of gaat niet door.

Met de eigen vrijwilligers hebben we op 3 juli 2020, precies 25 jaar na de oprichtingsdatum, in het Fooddock (dat straks bij de heropening Zwarte Silo gaat heten!), wel een gezellige jubileumborrel gehad maar uitvoering van verdere plannen rond het jubileum zijn onzeker.

Gelukkig zijn er andere manieren om contact te onderhouden.

Zo werd ik deze zomer gebeld door Marita van Bommel – Smit. Zij behoort tot de familie die de NV H.J. Smit Pettenfabriek heeft gehad. Deze fabriek was gevestigd in het Havenkwartier aan de Mr. De Boerlaan hoek Noordzee-straat waar nu het Kunstenlab is gevestigd en daarvoor de DAVO Uitgeverij (Postzegelalbums). Dit pand is door ons al in het jaar 2000 aangemerkt als behoudenswaardig en het heeft een mooie nieuwe bestemming gekregen.

Marita vertelde dat de plaquette (de eerste steen) van de fabriek nog steeds in familiebezit was en dat het de familie een goed idee leek om de plaquette

terug te plaatsen. De plaquette was uit het pand gehaald omdat de familie benauwd was voor sloopplannen. Een week later (we waren al weer een beetje open) kwam ze met haar nicht Joke op bezoek op het Pothoofd. Niet alleen werden we getraceerd op smakelijke herinneringen maar de familie bleek ook over voor ons nieuwe informatie (foto's, producten) te beschikken. We maakten daarom plannen voor zowel de terugplaatsing van de "eerste steen" als voor het maken van deze Nijvertijd. De eigenaar van het pand en het Kunstenlab reageerden enthousiast op het idee de steen terug te plaatsen. Vervolgens hebben we de steen opgehaald bij de familie. Als u dit leest is de steen herplaatst (op een iets andere plek) en zo gauw de omstandigheden het toelaten zal defeestelijk onthulling plaatsvinden in aanwezigheid van de familie Smit.

Zo is er weer een stukje geschiedenis toegevoegd aan het Havenkwartier en kunt u in deze Nijvertijd lezen over de Pettenfabriek en genieten van de vele illustraties.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Eric Giesbers
voorzitter

415

JAARGANG 24 | DEC. 2020

De Stichting Industrieel Erfgoed Deventer is opgericht in 1995. Doel is het behoud van industrieel erfgoed in Deventer en omgeving. Ons werkgebied omvat Bathmen, Deventer, Diepenveen, Olst, Twello, Voorst en Wijhe. Gegevens vastleggen, historisch onderzoek doen en daarover publiceren zijn belangrijke onderdelen van ons werk. Wij organiseren excursies, bijeenkomsten en lezingen en geven advies over hergebruik van industrieel erfgoed. Natuurlijk zetten we ons in voor hergebruik van monumenten van bedrijf en techniek. Voor meer informatie: bel (0570) 615838 of mail info@sied.nl. U kunt ook onze internetsite bezoeken: www.sied.nl

1931. De nieuwe fabriek gezien vanaf de Mr. de Boerlaan

H.J. Smit Pettenfabriek

Etalage van de winkel Lange Bisschopstraat, jaren '20

'Smit: hoge hoeden, petten en... confectie'

In deze Nijvertijd een summier beschrijving hoe een winkelbedrijf ambachtelijk begint in de binnenstad en daarbuiten uitgroeit tot een industriële onderneming.

In 1842 opent Henricus Joannes Smit (1816-1900) zijn hoeden- en pettenfabriek met winkel aan de Lange Bisschopstraat, tussen de Overstraten, op nummer 26 en/of 32. Hij is in die tijd niet de enige in de binnenstad die hoeden en petten maakt. Een ander voorbeeld van zo'n ambachtelijk bedrijf was de parapluiefabriek van J.G.Schmidt, eveneens in de Lange Bisschopstraat op nummer 55. In de loop van de 19e eeuw gaat de ambachtelijke productie geleidelijk over in de industriële.

Naar de Mr. de Boerlaan

Van de eerste decennia van het reilen en zeilen van de winkel is weinig bekend. Wel is er een foto uit 1925 waarop een etalage te zien is vol hoeden en petten. In 1930 koopt P.A.J. Smit (derde generatie, 1884-1976) een terrein aan de Mr. de Boerlaan op de hoek van de Noordzeestraat, die toen nog Zeilstraat heette. In 1930/1931 verrijst daar de 'SMIT Pettenindustrie.' Het complex bestond oorspronkelijk uit een productiehuis met sheddak en een schijngevel en een gedeelte met plat dak, waar zich de kantoren, het pakhuis en de expeditie bevonden. Een garage voor twee auto's en een laadperron bevonden zich aan de Noordzeestraat. Het pand is diverse keren veranderd en uitgebreid, o.a. door architect G. Houwing.

In 1950 bouwt men naast de fabriek een woonhuis, naar ontwerp van architect Haket. Daar gaat Pol Smit (vierde generatie, 1924-2014) wonen, die rond 1955 directeur wordt samen met zijn broer Gerard (1920-1985).

In 1957 verrijst nog een gebouw van twee verdiepingen, met

beneden een kantine naast het woonhuis en boven het magazijn. Tenslotte komt er een nieuwe hoofdingang aan de Mr. de Boerlaan. Het bedrijf heet dan H.J. Smit's Confectie Industrie N.V.

Het bedrijf

De jaren vijftig en zestig zijn goede jaren voor de fabriek: er werken meer dan honderd mensen in de verschillende productieruimten. In het atelier en de strijkzaal alleen vrouwen, in de snijzaal, bij het machineonderhoud en het magazijn alleen mannen. In de naoorlogse jaren maakt men aanvankelijk nog petten voor leger, politie en brandweer, maar ook voor de 'gewone man' en natuurlijk voor boeren. Geleidelijk doen 'kinderoverhemden' en pyjama's hun intrede, die

Vanaf links boven met de klok mee: H.J. Smit hoedendoos. In de snijzaal van het confectieatelier. De opleidingsklas voor modinette. Reclamecliché 'De pet die past'. De fabriek aan de Mr. de Boerlaan gezien vanaf de Noordzeestraat, 1931. Aankomende modinettes. Burgemeester Bolkestein bij heropening in 1957. Rechts directeur Gerard Smit.

goed verkopen en het verdwijnen van de pet kunnen compenseren. In die jaren zijn de tv-series Flintstones en Pipo de clown zo populair dat de pyjama's met hun afbeeldingen uitstekend lopen, met als merknaam Pancho.

Het tekort aan vakbekwaam personeel eind jaren vijftig wordt opgelost door eigen personeel les te laten geven aan nieuw personeel. In die jaren ontstaat ook de Vakopleiding Confectie (VOC), waar deels nog leerplichtige meisjes een interne opleiding krijgen tot modinette. Ook werken er gehandicapte meisjes voor wie soms de machines worden aangepast. Voor het 'optimaliseren' van de productie wordt raadgevend bureau Berenschot ingeschakeld met tijdmetingen en routes voor de machines. Menig bezoeker kwam in Deventer kijken naar de werking van de voor die tijd moderne machines.

Eind jaren zestig gaan grote winkelketens als C & A en Peek & Cloppenburg inkopen in b.v. het goedkopere Joegoslavië. Daarnaast is er steeds meer tv-reclame van grote bedrijven. Een kostenverhoging is ook de gelijkschakeling van mannen- en vrouwenlonen. In 1971 wordt nog overwogen de productie te verplaatsen naar Joegoslavië, maar in 1972 nemen Gerard en Pol het besluit: de fabriek gaat dicht. Dankzij de aantekeningen van Gerard's contacten met bedrijven konden de machines goed verkocht worden.

In 1980 vestigt zich in het gebouw de Deventer uitgever van Postzegelalbums DAVO, die in 2004 verhuist naar de Hunneparkade. De fabriek is een tijd ateliergebouw, totdat, na een verbouwing door Studio Groen + Schild, het Kunstenlab zich er vestigt.

Het huidige gerenoveerde fabrieksgebouw, nu Kunstenlab.

Colofon

Tekst: Ipe de Graaf
Fotografie: Dank aan de familie Smit voor het beschikbaar stellen van de foto's. Fotobewerking Theo de Kreek
Redactie: Ipe de Graaf, Janleo van de Laar en Sam de Visser
Vormgeving: Pieter Ellens
 Allison grafische vormgeving

Nijvertijd is een halfjaarlijks verschijnend bulletin van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED), bestemd voor donateurs en andere betrokkenen en geïnteresseerden. Nijvertijd is gratis te downloaden op www.sied.nl

ISBN 1388-2759

Donateur

Donateur kan men worden door overmaking van:
 € 20 (of meer) voor particulieren
 € 25 (of meer) voor organisaties
 € 50 (of meer) voor bedrijven
 € 250 (of meer) voor 'Vrienden'
 op bankrekening NL83 INGB 0000 4151 41 t.n.v. Stichting Industrieel Erfgoed Deventer.
 Adres: Parkweg 3, 7411 SG Deventer.

Vriend van de SIED

De SIED heeft een bijzondere relatie met een aantal donateurs, die we Vriend van de SIED noemen. Voor de Vrienden gelden extra faciliteiten: het logo prominent op de website en vermelding in Nijvertijd.

De Vrienden van de SIED zijn:

Auping
 Fooddock Deventer
 Houdbaar
 JVZ Ingenieursburo
 Kristinsson Architecten
 Le Clercq Planontwikkeling
 Peree Bouwadvies bv
 PHB Deventer
 Salland Storage
 Schaap Bliksembeveiliging en Ontstoringstechniek
 Schildersbedrijf Wolters bv
 Solo sinds 2014
 Ten Hag Groep
 Trivium Packaging
 Van Dalen Installatietechniek
 Witteveen + Bos

S T I C H T I N G
INDUSTRIEEL
ERFGOED
D E V E N T E R

Bronnen

De Deventer Bergweide, uitgave SIED, 2017. Met dank aan de familie Smit